

Vlnr: Titus Yocarini, Dingeman Kuilman, Max Bruinsma, Bart Hofstede en Timo de Rijk

DESIGN is van iedereen

Wat moet er de komende vier jaar veranderen? En hoe dat te bereiken? Op het debat in De Balie over cultuurbeleid voor design stonden deze vragen centraal.

[DOOR ANNEMIEK VAN GRONDEL FOTOGRAFIE CHRIS VAN HOUTS]

Prikkelende stellingen waren voorbereid, deskundige gasten uitgenodigd en de zaal zat aardig vol. Het debat 'De nieuwe cultuuragenda: how about design?', georganiseerd door Premisela, Nederlands Platform voor Vormgeving en Mode, en designblad Items, vond vorige week woensdagavond plaats in De Balie in Amsterdam. Door moderator Titus Yocarini werd de sprekers Dingeman Kuilman (Premisela), Max Bruinsma (Items), Bart Hofstede (Ministerie van OC&W) en Timo de Rijk (Raad voor Cultuur) het vuur na aan de schenen gelegd. De enige vrouw die was uitgenodigd, Gitta Luiten van de Mondriaan Stichting, moest het door ziekte laten afweten.

Hoewel verondersteld zou mogen worden dat alle aanwezigen, zowel in de zaal als op het podium, een meer dan gemiddelde belangstelling voor design aan de dag leggen, kwam het debat onvoldoende uit de verf. Slechts een klein aantal mensen uit de zaal stelde kritische vragen aan het panel. Wat resteerde was een zwalkend debat

en meerdere preken voor eigen parochie. Maar de avond bood toch genoeg stof tot nadenken.

Op Prinsjesdag stuurden minister van Cultuur Ronald Plasterk en BuZa-staatssecretaris Frans Timmermans een brief aan de Tweede Kamer over internationaal cultuurbeleid. Hierin staat dat de positie van Nederlandse modeontwerpers en architecten in het buitenland moet worden versterkt. Daarom stelt het kabinet tot 2012 twaalf miljoen euro beschikbaar voor design, mode en architectuur, waardoor met vernieuwend ontwerp en internationale uitstraling een bijdrage kan worden geleverd aan het culturele beeld van Nederland.

'Wat weinigen zich realiseren is dat het cultuurbeleid fundamenteel veranderd is', zegt Premisela-directeur Kuilman. 'De zogenaamde basisinfrastructuur bestaat uit een aantal instellingen, waaronder sectorinstituten per culturele sector. Deze zijn gehouden aan taken, waaronder internationale betrekkingen aanhalen, zorg voor het erfgoed en het entameren van debat. Ze worden

door het rijk structureel gesubsidieerd dus ook afgerekend op de uitvoering van die taken.'

Vanaf 1 januari 2009 zal de Premisela Stichting worden herdoopt in het Sectorinstituut voor Vormgeving & Mode in Nederland. Circa tien miljoen euro mag dit instituut gaan besteden. Voor de komende jaren zijn drie thema's geformuleerd: het belang van erfgoed en geschiedenis, de mondialisering – die zowel mogelijkheden als bedreigingen biedt – en ten slotte de tendens dat vormgeving zich ontwikkelt tot een open cultureel veld. Kuilmans ideaal is dat vormgeving in die zin de fotografie volgt: 'Iedereen met een camera kan fotograaf zijn in het open culturele veld. Daarbinnen vindt een differentiatie plaats die gaat over amateurisme, kwaliteit, professionaliteit en verschillende uitingvormen. Nu een aantal van de professionele barrières is geslecht, wordt vormgeving opener naar de samenleving. Die democratisering van het vak is een belangrijke ontwikkeling waar we ons mee bezig willen houden.'

NIEUWE KANSEN

Minister Plasterk vindt evenals de voormalige staatssecretaris Rick van der Ploeg dat de grenzen tussen traditionele high en low art doorlaatbaar zijn geworden, signaleert Bruinsma (designcriticus en hoofdredacteur Items). 'Dat levert ook een potentieel gevaarlijke verwarring op. Kunst en design, of het nu de vormgeving van Ikea-meubels of kunstwerken als "Kabouter Buttplug" betreft, geven beide een symbolisch commentaar op wie we denken dat we zijn. Maar Kabouter Buttplug is als kunstwerk een eigenzinnige schepping terwijl een Ikea-stoel het resultaat is van meerdere generaties interpretatie van iets wat ooit door een provocerende ontwerper is bedacht. Dat is wat de markt doet: provocerende cultuuruitingen van hun

pijnlijk schurende randjes ontdoen, maar herkennen dat in de originaliteit en radicaliteit van het ontwerp iets zit wat ons allen aanspreekt en symboliseert.'

Bruinsma is een voorstander van het experiment en vindt dat het beleid te exclusief is gericht op participatie en marktwerking en te weinig op de vernieuwing van het ontwerpen. Hij haalt de befaamde stelling van Thorbecke uit 1862 aan: 'De regering is geen oordelaar van wetenschap en kunst'. Iets wat Plasterk met zijn nieuwe cultuursubsidiesysteem lijkt te doen. Bruinsma: 'Een groot deel van het cultuurbudget is op afstand van de overheid geplaatst in semi-zelfstandige fondsen, terwijl een ander deel gaat naar grote instellingen die een basisinfrastructuur vormen die onmisbaar wordt geacht. In het nieuwe systeem blijft de elitecultuur een zaak van het ministerie, dat zich door een onafhankelijke Raad voor Cultuur laat adviseren; die adviezen kunnen onderdeel van het publieke en politieke debat zijn. De cultuur die niet onmisbaar wordt geacht, wordt overgelaten aan de fondsen die naar eigen willekeur kunnen opereren, zonder politieke amendering. Daarmee brengt Plasterk een essentie van cultuurbeleid in gevaar: het politieke debat over de waarde van innovatieve cultuuruitingen.'

Op 1 oktober vergaderde het Innovatieplatform, met onder meer Plasterk en Van der Hoeven, over de creatieve industrie. 'Dit is het moment waarop de creatieve bedrijfstakken uitgenodigd worden door de topdepartementen en plaatsnemen in het Innovatieplatform om daar invloed te kunnen uitoefenen', zegt Hofstede, beleidsadviseur van het ministerie van OC&W. 'Hoe zorg je ervoor dat wat creatieve bedrijfstakken sterk maakt, in de economie, de samenleving of de culturele sector zelf neerslaat.'

Hofstede pleit ervoor om in het culturele leven nieuwe kansen te zien. 'Het economisch beleid dient te veranderen door meer de economische waarden van creatieve bedrijfstakken te erkennen, te benutten en te verbeteren.'

De Rijk (Raad van Cultuur en design-historicus aan de faculteit Industrieel Ontwerpen van TU Delft) gaat in op de stelling dat een monopolie van Dutch Design dreigt, als icoon van witte cultuur. Volgens hem mogen Dutch Designsterren als Hutten, Wanders en Jongerius, die 'de Nederlandse kar trekken in het buitenland', ruimschoots gesteund worden. Maar hij wijst vooral op kansen

'De stormparaplu Senz, dat vinden cultureel beleidsambtenaren en politici nu leuk design'

in het onderwijs. 'We moeten het beleid formuleren op mogelijkheden voor groepen mensen in de samenleving aan wie we tot nu toe niet gedacht hebben. Er is veel talent.' Enthousiast toont hij de stormparaplu Senz, ooit bekroond bij de Nederlandse Designprijzen, in uitgeklapte staat. 'Dit vinden cultureel beleidsambtenaren en politici nu leuk design! En Medy (van der Laan) was dol op de Senseo.'

Bruinsma, stoïcijn: 'Dit valt eerder onder wat Henk Hofland ooit "vondstenarij" noemde.'

De toon is gezet. Maar wat vindt de zaal eigenlijk? 'Waar wij 15 jaar geleden voor knokten is nu gebeurd: dat vanuit de economie gezien wordt dat vormgeving een rol speelt', reageert kunsthistorica en publiciste Marjan Unger. 'Misschien kun je je wel voorbereiden.'

Zoals inspelen op de huidige financiële crisis.'

Kuilman beaamt dat een bepaalde alertheid nodig is. 'De discussie gaat voornamelijk over geld, nauwelijks over inhoud. Het cultuurbeleid is op zoek naar urgentie, naar ontwikkeling en verandering. Wat betekent vormgeving voor de ingrijpende culturele verandering in de samenleving, en wat betekent de maatschappelijke verandering voor design? Als je kijkt naar Dutch Design, waar iedereen vrolijk achteraanloopt, kan dat ook een neonationalistisch vehikel worden, waarin de percepties en belangen van het oude Nederland nog een keer mondiaal worden uitgevent.'

Vanuit de zaal merkt Boekmanstichting-directeur Cas Smithuijsen op dat Nederland zich zou moeten aansluiten bij de Europese gedachte, en door kennis van de creatieve industrie proberen als Europa naar voren te komen in de wereld. Kuilman tekent daarbij aan dat het nationalisme in tijden van crisis echter de kop opsteekt. 'Jozias van Aartsen vond dat Nederland het New York van Europa moest worden. Iets wat niet is "geland", maar zo'n verhaal zou je moeten uitbouwen om sterk te staan in de wereld.'

OVERHEIDSROL

Een zijweg wordt ingeslagen door over 'cultuuruitholling' en 'stadsmarketing' te spreken. Als enig gekibbel hierover volgt, roept de zaal in de persoon van Diana Krabbendam, voormalig hoofdredacteur van Items, het panel tot de orde: 'Laten we liever doordenken over nieuwe stappen die we kunnen nemen. Ontwerp is behalve van de professionals, ook het domein van de samenleving geworden. Dan gaat het niet alleen om het ontwerpen van producten als een paraplu maar krijgt design ook dimensies die raken aan identiteitsontwikkeling en emancipatie.'

Kuilman knikt. 'We moeten ons niet alleen oriënteren op professionals, maar ook breder naar de samenleving kijken. Hij noemt de Platform 21-tentoonstelling Travels Through Paradise, waarbij ontwerpers, amateurs en modelbouwers samen aan de slag gingen om een 40 meter lange modelspoorbaan te creëren. En Streetlab, waarin Premisela in een strategische rol op de achtergrond zichtbaar maakte dat jongeren op allerlei manieren bezig zijn met mode.'

Dat de overheidsrol discreet maar effectief moet zijn en zo min mogelijk partijen tegen zich in het harnas jagen, erkent Hofstede, die belooft dat een fonds voor cultuurparticipatie in zicht is. Ook vindt hij dat het belang van wat Europa doet op culturele beleidsvlakken ernstig wordt onderschat: 'Op tal van gebieden bepaalt Europa wat we kunnen doen. Laat je informeren en je stem horen.'

